

Alain Badiou*

Predavanje z dne 23. novembra 2015

Nocoj bi rad spregovoril o tem, kar se je zgodilo v petek, 13. novembra, o tem, kar je doletelo nas, to mesto, to deželo in, ne nazadnje, ves svet. Najprej bi rad povedal, v kakšnem stanju duha bi morali po mojem mnenju govoriti o tej pošastni tragediji. Kajti povsem jasno je – kot vsi vemo in kot to nevarno poudarjajo mediji, pa tudi oblasti –, da je tu vloga afekta, torej čustvene reakcije, ki jo izzovejo takšne okoliščine, neizogibna, v nekem smislu celo nepogrešljiva. Gre za nekakšno travmatiziranost, za občutje nevzdržnega odstopa od našega ustaljenega vsakdana, za neznosen vdor smrti. Prav v tem je nekaj, kar se vsiljuje vsakomur, nihče pa tega ni sposoben ne zaježiti ne kritizirati.

A vendar se moramo zavedati – to pa naj bo tudi izhodišče za razumevanje tega, kar sam imenujem stanje duha –, da nas ta afekt, ki se mu v takšnih tragičnih okoliščinah ni mogoče izogniti, izpostavlja številnim nevarnostim, na katere pa, z namenom, da bi lažje pojasnil svojo metodo, vendarle želim opozoriti.

Opažam tri glavne nevarnosti, ki jim bomo zaradi popolne prevlade travme in afekta po tej tragediji izpostavljeni.

Prva nevarnost je, da bomo državi dopustili uveljavljati nekoristne in nesprejemljive ukrepe, od katerih bo imela korist le ona sama. Država se je nenadoma znašla v ospredju pozornosti in v tem trenutku spet prevzema, ali pa vsaj tako misli, vlogo simbolnega poroka narodne enotnosti oziroma še druge temu podobne drže. To je razlog – k temu se bom še povrnil – da lahko pri vladajočih zaznavamo precej zlovešč užitek ob tej zločinski situaciji. V takšnih okoliščinah je treba kljub vsemu ohranjati določeno odmerjenost. V okviru tega, kar je bilo storjeno, kar je bilo izrečeno, moramo biti še vedno sposobni oceniti, kakšni ukrepi so neizogibni in nujni ter kaj je nekoristno ali nesprejemljivo. V tem vidim prvi previdnostni ukrep odmerjenosti spričo – to še enkrat poudarjam – neizogibnega in nepredvidljivega značaja afekta.

* Zaslужni profesor na École normale supérieure, Pariz

Druga nevarnost takšne prevlade čustev, če naj to tako poimenujemo, je krepitev identitetnih vzgibov. Tudi tu gre za naravni mehanizem. Če v neki družini nekdo nepričakovano umre, je povsem jasno, da se bo družina spet zbrala, se tesneje povezala in se v nekem smislu tudi okrepila. V teh dneh nas s francosko trobojnico v rokah vsi prepričujejo, znova in znova ponavljajo, da lahko takšen grozovit masaker na francoskih tleh le še utrdi narodno zavest. Kot da bi nas travma samodejno usmerjala k določeni identiteti. Zategadelj se vsepovsod izgovarjata besedi »francoski« in »Francija« kot samoumevni sestavini trenutnih razmer. Vprašati pa se moramo: s kakšnim namenom? Kaj sploh ima pri tej zadevi »Francija«? O čem pravzaprav govorimo, kadar danes govorimo o »Franciji« in »Francozih«? To so v resnici zelo kompleksna vprašanja. Njihove kompleksnosti nikakor ne smemo izgubiti izpred oči: besedi »Francija« in »francoski« danes nimata nobenega izrazitega, samega po sebi razumljivega ali očitnega pomena. Poleg tega menim, da se moramo postaviti po robu prav tem identitetnim vzgibom, ki ta strašni dogodek spreminjajo v nekakšen dozdevek, in se spomniti, da so se takšni množični pomori dogajali in se iz dneva v dan dogajajo tudi drugod. Res, prav vsak dan. V Nigeriji in Maliju še prav pred kratkim, v Iraku, Pakistanu, Siriji ... Spomniti se velja tudi, da je bilo pred nekaj dnevi zaradi sabotaže v strmoglavljenem ruskem letalu ubitih več kot dvesto Rusov, zaradi česar pa v Franciji ni bilo občutiti posebne pretresenosti. Morda pa tako imenovani »Francozi« enačijo vse Ruse s hudobnim Putinom!

Sam pojmem kot eno temeljnih nalog pravičnosti, da vselej, kolikor le more, širi prostor javnih afektov, se bojuje proti njegovi identitetni zamejenosti, da se vsakič spomni in zaveda, da je treba prostor vsake takšne nesreče umestiti v okvire celotnega človeštva in da ga nikdar ne smemo zapirati z izjavami, ki bi ga omejevale na določeno identiteto. V nasprotnem primeru pa nesreča že sama po sebi dokazuje, da štejejo zgolj identitete. Torej gre pri prepričanju, da je v nesreči pomembna edinole identiteta žrtev, za nevarno dojetje samega tragičnega dogodka, saj je neizogibno, da *takšno prepričanje preobrazi pravičnost v maščevalnost*.

Zagotovo je skušnjava maščevanja pri takšnem množičnem zločinu na prvi pogled povsem naraven vzgib. Dokaz za to je, da v naših deželah, ki se nadvse rade ponašajo s pravno državo in zavračanjem smrtne kazni, policija v takšnih okoliščinah, kot smo jim priče danes, pobija morilce, takoj ko jih izsledijo, in to brez najmanjšega zadržka, a se zaradi tega očitno nihče ne vznemirja. Vendar

ne gre pozabiti, da maščevanje še zdaleč ni pravično dejanje in da vselej sproži verižno reakcijo okrutnosti. Že zelo davno je bila v velikih grških tragedijah logika pravice nasprotje logike maščevanja. Univerzalnost pravičnosti je povsem nasprotna vsem oblikam in vrstam maščevanj, najsi bodo družinska, deželna, nacionalna ali identitetna. Prav to je glavna tema Ajshilove *Oresteje*. Identitetno gibalno tragedije je navsezadnje nevarnost, da bi si pregon morilcev zamišljali kot golo in preprosto maščevalno gonjo: »Zdaj bomo mi pobili tiste, ki so ubijali.« Morda je v želji po ubijanju tistih, ki so ubijali, res nekaj, čemur se ni moč izogniti. Niti najmanj pa ni primerno, da bi se tega veselili, da bi to razglašali ali opevali kot zmago mišljenja, duha, civilizacije in pravičnosti. Da je maščevanje primitivno, nizkotno in povrh še nevarno početje, so nas Grki naučili že davno.

S tega vidika sem zaskrbljen nad stvarmi, ki so jih mnogi pozdravili kot samoumevne. Na primer izjava Baracka Obame. Ta izjava ni bila podobna ničemur. V njej je bilo znova rečeno, da ta strašni zločin ni bil le zločin nad Francijo in Parizom, temveč zločin nad človeštvom. Vse lepo in prav. Vendar predsednik Obama tega ne izjavi ob vsaki množični moriji, tega ne stori, kadar se takšne stvari zgodijo kje daleč, v kakšnem Iraku, kjer nihče več ničesar ne razume, v kakšnem zamegljenem Pakistanu, v kakšni Nigeriji, polni fanatikov, ali pa v kakšnem Kongu, ki je v osrčju temin. Zato njegova izjava izraža prepričanje, ki naj bi bilo povsem samoumevno, in sicer da to trpinčeno človeštvo prebiva bolj v Franciji in kajpak tudi v Združenih državah Amerike kot pa v Nigeriji, Indiji, Iraku, Pakistanu ali Kongu.

Dejansko nas hoče Obama le spomniti, da je zanj človeštvo razpoznavno predvsem na našem dobrem starem Zahodu. Da bi potemtakem lahko tudi rekli: človeštvo = Zahod, kar venomer poslušamo v podtonu številnih izjav, tako uradnih kot medijskih. Ena izmed oblik te nesprejemljive identitetne podmene se pojavlja kot nasprotje med barbari in civiliziranimi ljudmi, k čemur se bom še povrnil. Vsekakor je z vidika najosnovnejše pravičnosti nezaslišano dati vedeti, pa četudi nehote ali zgolj posredno, da so posamezni deli človeštva bolj človeški od drugih, in bojim se, da se je pri tej zadevi dogajalo točno to in se dogaja še naprej.

Menim, da je treba pretrgati z močno prisotno navado, ki se kaže tudi v načinu, kako o stvareh poročamo, jih predstavljamo, razgrinjamo, ali pa, nasprotno, kako jih zamolčujemo in brišemo, prav zares, znebiti se moramo navade, ki je

malodane vtisnjena v naše nezavedno, namreč da je en mrtev zahodni človek za nas nekaj strahotnega, tisoči mrtvih v Afriki, Aziji, na Srednjem vzhodu in celo v Rusiji pa ne pomenijo kaj dosti. To je vsekakor dediščina kolonialnega imperializma, dediščina tega, čemur pravimo Zahod, torej razvitih civiliziranih in demokratičnih držav. Gre torej za navado, da se imamo za predstavnike celotnega človeštva in človeške civilizacije kot take. To je druga nevarnost, ki preži na nas, če se odzivamo le na podlagi naših afektov.

Potem pa je tu še tretja nevarnost, in sicer ta, da bi storili natančno tisto, česar si moralci najbolj želijo, to pa je doseganje učinka prek vsake mere, trajnejše zavzetje prizorišča na anarhičen in nasilen način, ne nazadnje pa si želijo v okolju žrtev podžgati takšne strasti, da na koncu sploh ne bo več mogoče razločiti, kdo je zločinec in kdo žrtev. Kajti namen takšnega klanja, takšnega odvratnega nasilja, je prebuditi pri žrtvah, njihovih družinah, sosedih in rojakih nekakšen mračen subjekt, tako ga pač imenujem, mračen subjekt, obupan in maščevalen obenem, ki se vzpostavi spričo zločina, po svojem značaju tako nasilnega in skorajda nerazložljivega, ki pa se odlično sklada s strategijo njegovih nalogodajalcev. Ta strategija vselej anticipira učinke mračnega subjekta. Um, tudi politični um, bo izginil, prevladal bo afekt, in tako se bo povsod širilo depresivno malodušje – »čisto iz sebe sem«, »šokiran sem« – v dvojici z duhom maščevanja. Ta dvojica bo državi in uradnim maščevalcem dopustila počenjati vse, kar jih bo volja. Tako se bo za ta mračni subjekt izkazalo, da je tudi on, v skladu z željami zločincev, zmožen najhujšega, na koncu pa ga bodo vsi prepoznali kot simetričnega organizatorjem zločina.

Da bi se torej lahko postavili po robu tem trem nevarnostim, bi po mojem mnenju morali doseči, da bi to, kar se je zgodilo, *mislili*. Izhajajmo iz načela: *Nič, kar počno ljudje, ni nerazumljivo*. Če rečemo: »ne razumem«, »nikoli ne bom razumel«, »ne morem razumeti«, je to vselej poraz. Ničesar ne smemo pustiti v registru nemišljivega. Poslanstvo mišljenja, če hočemo biti zmožni, poleg drugega, da se zoperstavimo tistemu, kar proglašamo za nemišljivo, je, da prav tisto mislimo. Seveda obstajajo tudi povsem iracionalna, kriminalna, patološka obnašanja, ki mišljenja nikoli ne puščajo na cedilu in mu ne onemogočajo, da bi jim vzelo mero. Izjava, da je nekaj nemišljivo, je vselej poraz mišljenja, poraz mišljenja pa vedno pomeni prav zmago iracionalnih in kriminalnih ravnanj.

Zato bom tu, pred vami, skušal celostno razjasniti, kar se je zgodilo. To množično morijo bom obravnaval kot enega izmed številnih aktualnih simptomov hude bolezni sodobnega sveta, tega sveta kot celote, in poskusil bom nakazati pogoje ali možne poti, da bi bilo mogoče na daljši rok ozdraviti to bolezen, katere še posebej nasilen in spektakularen simptom je vse večje število takšnih dogodkov po svetu.

To hotenje po celostni razjasnitvi bo narekovalo načrt in logiko mojega predavanja.

Najprej bom skušal od položaja, v katerem se nahaja celoten svet, kot ga razumem sam in za kakršnega menim, da ga lahko mislimo sintetično, preiti k množičnim zločinom in k vojni, ki jo je napovedala oziroma razglasila država. Od tod se bom s premikom v nasprotni smeri znova približal položaju, v katerem se nahaja celota, a ne takšnemu, kakršen je zdaj, temveč takšnemu, kakršnega želimo, da bi postal in hoteti ter delovati tako, da bi tovrstni simptomi izginili.

Sprva se bomo tako od splošnosti položaja, v katerem se nahaja svet, pomikali proti dogodku, o katerem govorimo, nato pa se bomo od tega dogodka vrnili k položaju, v kakršnem je svet, kot ga bomo že prej pojasnili. Takšen povratni pomik nam bo slej ko prej pomagal naznačiti nekatere zahteve in naloge. Sestavljalo ga bo zaporedje sedmih delov. Torej vam bo to vzelo kar nekaj časa!

V prvem delu bo predstavljena objektivna struktura sodobnega sveta, splošni okvir vsega, kar se dogaja, in tega, se je zgodilo pri nas, a se skoraj vsak dan dogaja tudi drugod. To je objektivna struktura sodobnega sveta, kakršna se je vzpostavila v osemdesetih letih prejšnjega stoletja. Kje se v njej pravzaprav nahaja ta naš svet z gledišča tistega, kar se je začelo vzpostavljati že pred malo več kot tridesetimi leti, sprva nekoliko potuhnjeno, zatem že odkrito, na koncu pa že predrzno?

V drugem delu bom preučil pomembnejše učinke, ki jih ima ta struktura sodobnega sveta na prebivalstva, na njihovo različnost, njihovo medsebojno prepletenost in na njihove subjektivnosti.

S tem bo pripravljen teren za tretji del, ki se bo ukvarjal s tako ustvarjenimi tipičnimi subjektivnostmi. Verjamem namreč, da je ta svet ustvaril posebne sub-

jektivnosti, značilne za zdajšnje obdobje. Kot boste videli, bom razlikoval med tremi tipičnimi subjektivnostmi.

V četrtem delu, v katerem se bom že približal dejanskemu predmetu tega predavanja, bom obravnaval tisto, čemur pravim sodobne podobe fašizma. Kot boste videli, si po mojem mnenju akterji tega, kar se je zgodilo, zaslužijo, da jih imenujemo fašisti, v prenovljenem in sodobnem pomenu te besede.

Šele na tej točki se bom preusmeril k tistemu, kar moramo storiti, da bi spremenili svet, tako da bi iz njega izključili vse tovrstne zločinske simptome. Peti del mojega predavanja bo torej posvečen samemu dogodku ter vsem njegovim različnim komponentam. Kdo so ubijalci? Kdo so storilci tega množičnega zločina? In kako označiti njihovo dejanje?

V šestem delu bomo spregovorili o odzivu države in javnem mnenju, oblikovanem okrog dveh besed: »Francija« in »vojna«.

Sedmi del bom v celoti posvetil poskusu, kako vzpostaviti drugačno mišljenje, takšno, ki bi se odtegnilo pravkar omenjenemu oblikovanju javnega mnenja in reaktivnim usmeritvam države. Izhajajoč iz vseh svojih poprejšnjih ugotovitev bom govoril o pogojih za tisto, kar bom poimenoval povratek politike, in sicer v smislu vrnitve emancipatorne politike oziroma takšne politike, ki zavrača vsakršno vključitev v shemo sveta, orisano v mojem izhodišču.

I/Struktura sodobnega sveta

12

Govorili bomo o strukturi sodobnega sveta, takšni, kot jo vidim sam in s pomočjo katere bomo zagotovo lažje osvetlili, kar smo si zastavili. Menim, da to strukturo v splošnem lahko opišemo v navezavi na tri teme, ki so med seboj močno prepletene in povezane.

Najprej je tu prva tema, ki se navezuje na že kar preveč obrabljeno nerazveseljivo ugotovitev, za katero pa sam menim, da njene posledice še zdaleč niso prišle na dan. Že trideset let smo namreč pričeli zmagoslavnemu pohodu globalizirane kapitalizma.

Že na prvi pogled je očitno, da gre pri tem zmagoslavju predvsem za vnovično vrnitev nekakšne primitivne energije kapitalizma, čemur se, kljub nekoliko vprašljivemu poimenovanju, reče neoliberalizem, kar v bistvu pomeni vnovičen pojav in znova odkrito učinkovitost od nekdanje znane konstitutivne ideologije kapitalizma, natančneje, liberalizma. Uporaba predpone »neo« ni nujno upravičena. Če si stvar ogledamo pobliže, nimam občutka, da je to, kar se dogaja, tako zelo »neo«. Vsekakor je zmagoviti pohod svetovnega kapitalizma nekakšna znova najdena energija, vnovična možnost, ki ji skoraj nihče ne ugovarja, da se zdaj že javno in brez kančka sramu, z domišljavo prepričanostjo razglša, če smem tako reči, da so splošne značilnosti tega zelo specifičnega tipa organizacije produkcije, menjav in ne nazadnje tudi celotnih družb, edina razumna pot za zgodovinsko usodo človeštva. Vse tisto, kar se je v Angliji sploščelo in izoblikovalo že ob koncu osemnajstega stoletja, in kar je v desetletjih, ki so sledila, tudi v celoti prevladalo, so naši današnji gospodarji z nekakšnim divjim veseljem odkrili znova.

Beseda »globaliziran« ima nekoliko drugačen pomenski odtенок. Današnji kapitalizem se je neprikrito usidral, in to v svetovnem merilu. Ta globalizirani kapitalizem ni le kapitalizem, ki je znova odkril svojo energijo, ki je bila že v razkroju, temveč je slednjo tudi razvil do te mere, da danes lahko rečemo, da kapitalizem kot globalna struktura brez večjih nasprotovanj in ugovorov obvladuje praktično celoten planet.

Druga tema je oslabitev držav. To je precej subtilna posledica pravkar obravnavane teme, ki pa si jo je vsekakor zanimivo podrobneje ogledati.

Kot vsi veste, je bila ena od najbolj zasmehovanih tem marksizma odmiranje države. Marksizem je razglšal, da bo reorganizacija države po revolucionarnem uničenju nacionalnih držav, ki jim vlada kapitalizem, s pomočjo močnega kolektivnega gibanja komunističnega tipa, dokončno ustoličila družbo brez države, ki jo je Marx poimenoval družba »svobodne asociacije«. Zdaj pa smo priče povsem patološkemu fenomenu, namreč kapitalističnemu procesu odmiranja držav. Ta je danes eden ključnih fenomenov, čeprav se že kar dolgo zgodovinsko obdobje skriva pod krinko precej učinkovitega ohranjanja centrov državne moči. V resnici je splošna logika globaliziranega kapitalizma v tem, da nima neposrednega in globljega odnosa do ohranjanja nacionalnih držav, saj je polje njegovega delovanja transnacionalno. Že vse od šestdesetih let preteklega stole-

tja je bilo mogoče opazati, da so velika podjetja multinacionalna. Odtlej pa so ta velika podjetja postala prave transnacionalne pošasti povsem drugačne narave.

Zadnja, tretja tema pa zadeva nekaj, kar bom poimenoval nove imperialistične prakse, pri čemer gre za načine delovanja, če mi dovolite ta izraz, pri svetovni širitvi kapitalizma, za nove obraze imperializma, torej za osvojitve planeta, ki naj bi kapitalizmu služil kot baza za njegov obstoj in za njegove dobičke.

Vse naštete teme bom obravnaval drugo za drugo.

1.) Zmagoslavje globaliziranega kapitalizma

Zmagoslavje globaliziranega kapitalizma je dejstvo, ki se ga zavedamo prav vsi. Dandanes je svetovni trg absolutna orientacijska točka svetovne zgodovinsko-sti. Ves čas in vsak trenutek je v središču pozornosti. Vsi zelo dobro vemo, da se po vsem svetu pojavi zaskrbljenost, čim se strese šanghajska borza, ljudje so prestrašeni, sprašujejo se, kaj se bo zgodilo in tako naprej ...

Agresivnost, ki spremlja to širjenje prevlade svetovnega trga kot merila svetovne zgodovinske resnice, je še posebej spektakularna. Danes smo vsepovsod priče izničevanju nekdanjih poskusov, da bi kapitalu postavili kakršne koli omejitve. Kot »omejitve« razumem pretekle dogovore, predvsem iz obdobja po zadnji svetovni vojni, med logiko kapitala in drugimi logikami. Slednje so lahko bile logike državnega nadzora, popuščanje sindikatom, nenaklonjenosti povečevanju koncentracije bank in industrije, logike delnih nacionalizacij, nadzornih ukrepov zoper nekatere ekscese, ki izhajajo iz zasebne lastnine, protimonopolističnih zakonov ... Sprejeti so bili tudi ukrepi, ki so širili socialne pravice prebivalstva, na primer pravico vsakega posameznika do zdravstvene oskrbe, ali pa je šlo za uveljavitev določenih oblik omejevanja zasebnega izvajanja svobodnih poklicev itd.

14

Vse to je zdaj podvrženo sistematičnemu uničevanju, in to celo v državah, ki so nekoč glede vsega tega veljale za zgledne. Pri tem niti ne govorim o socialističnih državah, natančneje, nekdanjih socialističnih državah. Francija je bila ena od tistih držav, ki so prednjačile pri uveljavljanju takšnih ukrepov. Vse to pa se danes skrajno prizadevno uničuje. Začelo se je namreč z denacionalizacijami, s privatizacijami. Beseda »privatizacija« je nadvse agresivna, čeprav se tega morda več ne zavedamo. Gre za besedo, ki nedvoumno označuje dejstvo, da dejavnosti, ki so nekoč služile javni blaginji, znova postajajo zasebna lastnina kot

taka. Privatizacija je torej izjemno agresivna beseda, čeprav je danes postala že povsem vsakdanja in pomensko izpraznjena. Prav tako se neprestano – pa najsi gre za levico ali desnico, v tem se prav nič ne razlikujeta – razgrajujejo celotni sklopi socialne zakonodaje, pa najsi gre za delovnopравни zakonik, socialno varnost, izobraževalni sistem ...

Sprevideti je torej treba, da je objektivno zmagovanje globaliziranega kapitalizma uničevalna in nasilna praksa. Ne gre namreč zgolj za nekakšno preiščeno ali razumno širitev nekega določenega sistema proizvodnje. Zaskrbljujoče pa bi moralo biti tudi, da je odpor zoper to postopno uničevanje precej šibak. Ta odpor je pravzaprav neprestano umikanje. Omejen je le na posamezna območja, je razpršen, pogosto korporativističen, sektorski, brez vsakršne skupne vizije. V resnici to nepretrgano umikanje traja že trideset let.

Obstoji težnja k prevladujoči predstavi, ki prepoveduje, da bi kapitalizem skušali brzdati, s še tako neznatnimi ukrepi. Zato lahko rečemo, da je logika kapitala osvobodjena vseh vezi. Liberalizem je osvobojen. Že trideset let nemočno prisostvujemo osvobajanju liberalizma. In to osvobajanje poteka v dveh oblikah: kot globalizacija, torej neprekinjena ekspanzija kapitalizma na celotna ozemlja, kot je na primer Kitajska, obenem pa tudi kot naraščajoča moč koncentracije kapitala oziroma dialektičnega gibanja, značilnega za kapital: širi se in se s širitvijo koncentrira. Ekspanzija in koncentracija sta dve med seboj neločljivo povezani pojavni obliki spremenljivega značaja kapitala.

Koncentracijam ni konca, hkrati z njimi pa se pospešeno vrstijo privatizacije in uničevanja. Zagotovo ste postali vsi pozorni na nedavno združitev trgovskih verig Fnac in Darty, dveh biserov množične maloprodaje, saj jo je zaznamovalo nekaj spektakularnega. Opraviti imamo namreč z združitvijo knjige in hladilnika. Povsem jasno je, da gre pri tem za strogo finančne cilje, ki so značilni za prave kapitalistične združitve, ne da bi bile te v kakršno koli korist širše javnosti. Takšne koncentracije tako postopoma ustvarjajo centre moči, ki jih lahko primerjamo z državami, le da so celo mogočnejši od marsikaterih med njimi. Gre za finančne, proizvodne, včasih tudi špekulativne centre moči, ki zaposlujejo precejšnje število ljudi in imajo nemalokrat zaslonbo močnih varnostnih služb, predvsem pa je zanje značilno, da se širijo na vse strani, pogosto s silo, vselej pa s korupcijo. Ti centri so transnacionalni, pri čemer so z državami v nekakšnem navzkrižnem odnosu. Spričo teh transnacionalnih in ogromnih sil

suverenost države nikakor ni več samoumevna. Tako lahko ugotovljamo, da večja podjetja, na primer največje francosko podjetje Total, v Franciji sploh ne plačujejo nobenih davkov. V čem je potemtakem sploh »francoskost« tega podjetja? Razen sedeža, ki ga ima bržkone nekje v Parizu, vendar ... Kot torej vidite, francoska država še zdaleč nima prave oblasti, niti nad centri moči, ki razglašajo svojo francoskost. Na pohodu je obsežna in razvejana nadvlada transnacionalnih podjetij nad suverenostjo držav.

A to objektivno zmago kapitalizma spremlja še neka druga zmaga, ki je subjektivna. To je popolno izkoreninjene vsakršne ideje o možnosti kakšne drugačne poti. Slednje je nezanemarljivo, saj gre za dokazovanje, ki je skoraj strateškega pomena, da je vsaka drugačna svetovna in sistemska usmerjenost organizacije proizvodnje in družbenega dogovarjanja vsaj trenutno povsem izključena. Tako da so tudi vsi predlogi za ponovno uvedbo tega ali onega ukrepa in tudi tisti, ki jih podajajo odporniki, že postali del defetistične vizije nadaljnjega splošnega razvoja dogodkov. Ti predlogi niso del nobene strategije, ki bi stremela k vnovičnemu zavzetju teritorija ideje. So le še nemočna nostalgija po časih družbenih dogovorov in pol-državnega ukrepanja za vzdrževanje nadzora nad kapitalom.

Osupljivo je videti, kako je program Nacionalnega sveta odporniškega gibanja postal veličastna nostalgična upodobitev Francije oziroma njenega obdobja po osvoboditvi izpod nacistične okupacije, med katero so francoski kapitalisti nemalokrat sodelovali z okupatorjem, saj je tedaj zavezništvo privržencev gibanja generala de Gaulla in komunistov sprejelo pomembne ukrepe podržavljenja in družbene prerazporeditve virov in sredstev.

16 A ta nostalgija po reformističnem programu s konca vojne pozablja na troje: da je tedaj država pravkar izšla iz svetovne vojne, da se je kolaboracionistična buržoazija potuhnila in nenazadnje, da je obstajala močna komunistična stranka. Danes nič od tega ne obstaja več. In nostalgija po socialnem programu Nacionalnega sveta odporniškega gibanja ni nič drugega kot sanjarjenje, ki nima nobene zveze s spektakularno subjektivno zmago globaliziranega kapitalizma. Spričo te zmage je bila moč ideje, da ne glede na vse težave vendarle obstaja neka druga možnost, v zelo kratkem času, od leta 1975 pa do danes, ob vso veljavo in praktično izničena. Tiste ideje, ki je še v šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja po vsem svetu razvnela milijone političnih uporov.

Ta ideja, ki se že od devetnajstega stoletja generično imenuje »komunizem«, je danes tako bolečna, da se jo celo sramujemo izgovoriti. Pa ne jaz. Na širši ravni pa je kriminalizirana. Za njeno kriminalizacijo obstajajo nekateri razlogi: Stalin itd. A cilj, h kateremu stremijo privrženci kapitalistične globalizacije, nikakor ni etičen cilj, kot nam to skušajo dopovedati njihovi pisuni. Cilj jim je namreč kar se da temeljito, če le mogoče dokončno, izkoreniniti idejo vsakršne globalne, svetovne, sistemske alternative kapitalizmu. Prišli smo z dveh na eno samo. To je ključno. Nikakor ni isto, če o istem vprašanju obstajata dve nasprotujoči si ideji, ali pa če obstaja le ena sama. In prav ta odsotnost še nečesa drugega je ključ za subjektivno zmagoslavje kapitalizma.

2.) Slabitev držav

Danes so države dejansko zgolj lokalni upravitelji te široke svetovne strukture. So neke vrste posrednice, pa še to ne zelo trdno pozicionirane, med splošno logiko, ki sem jo pravkar opisal, in posebnimi razmerami, ki so različne od ene do druge pokrajine, koalicije, federacije, države ... Odvisno je od primera do primera. Zelo daleč od tega, da bi normo moči predstavljale zgolj in edinole države. Seveda še vedno obstajajo centri državne moči, ki so že vzpostavljeni, ali ki navzven kažejo svojo veljavo, in takšna velika centra moči sta na primer ZDA ali Kitajska. A tudi pri teh gre za enak že opisani proces. Ti veliki centri moči niso prinašalci česa drugačnega. Kot sem že opozoril, so danes velika podjetja po velikosti že primerljiva s povprečno velikimi državami. Prav tako se zdi nezaslišano, da so celo banke postale tako vplivni organizmi, da že kar aksiomatično verjamemo, da njihov propad ni možen: »Too big to fail.« Prevelike, da bi propadle. Ko govorimo o velikih ameriških bankah, pogosto uporabimo prav ta stavek. To pa pomeni, da je ekonomska makroskopija prevladala nad vzvodi državnega vpliva. Temu pravim slabitev držav. Ne le, da so države v precejšnji meri postale prav takšne, kot jih je Marx opisoval že v času svojega življenja, da so torej postale »temelji moči kapitala«. Ne vem pa, če si je Marx kdaj predstavljal, da je imel prav celo tako zelo daleč vnaprej, da mu zdaj že trideset let pritrjuje dejansko stanje. Ne le, da so države temelj moči kapitala, tudi neke vrste neskladja med njihovo hierarhijo in hierarhijo velikih podjetij postajajo vse večja, zaradi česar je obstoj velikih podjetij preči države. Moč velikih industrijskih, bančnih ali trgovskih konglomeratov nima ničesar skupnega z državno sfero, niti s sfero večdržavnih povezav. Ta kapitalistična sila preči države, kot bi bila od njih povsem neodvisna in jim bila hkrati nadrejena.

S tem sem prišel do tretje točke, torej do obravnave novih imperialnih praks.

3.) Nove imperialne prakse

Kot že veste, je bil nekdanji imperializem, se pravi tisti iz časa devetnajstega stoletja, povsem podrejen nacionalni ideji, nacionalni državi. Njegova organiziranost v svetovnem merilu je izhajala iz razdelitve sveta med tedanje svetovne velesile, ki so se o tem med seboj dogovarjale na več srečanjih, na primer na berlinski konferenci leta 1885, kjer so Afriko razrezali kot torto in rekli, tole bo za Francijo, tole za Anglijo, tole za Nemčijo itd. Tedaj so tudi vpeljali neposredno upravljanje teh ozemelj iz kolonialnih metropol, kajpada z udeležbo velikih plenilskih podjetij, ki so ropala tamkajšnje surovine, ter morebitno soudeležbo peščice lokalnih veljakov.

Temu sta sledili obe svetovni vojni, začele so se vojne za osvoboditev podjarmljenih narodov, in v tistem času je obstajal blok socialističnih držav, ki je te osvobodilne vojne podpiral. Skratka, med štiridesetim in šestdesetim letom minulega stoletja je zaradi vsega tega prišlo do postopne odprave neposrednega upravljanja teh ozemelj, imenovanega kolonializem v strogem pomenu besede, torej do odprave dotedanje vladavine kolonialnih metropol na ozemljih, ki so jih obvladovali.

Kljub temu pa so morale biti regalne pristojnosti zaščite podjetij, nadzora nad prometom s surovinami ali nad energetske viri še naprej vsaj deloma v pristojnosti državnih služb. Teh nalog pooblaščenca podjetij sami v celoti niso mogli prevzeti. Zato so ta območja že leta, celo desetletja, prizorišča nenehnih vojaških posegov zahodnih držav. Kar spomnimo se francoskih vojaških posredovanj v Afriki v zadnjih štiridesetih letih, bilo jih je več kot petdeset! V Franciji je vladalo tako rekoč skorajda kronično stanje vojne pripravljenosti za očuvanje francoskega afriškega »dvorišča« ... Bili so veliki vojaški posegi, spopadi ogromnih razsežnosti, alžirska in vietnamska vojna, v zadnjem času pa uničenje Iraka in seveda to, kar se dogaja prav zdaj.

18

Vendar poanta ni v prenehanju imperialističnih vojaških posredovanj, sploh ne. Gre za vprašanje razlik v načinih imperialističnega posredovanja. Temeljno vprašanje pa še vedno ostaja: kako zaščititi naše interese v daljnih deželah? V nekem nadvse resnem časopisu sem bral o vojaški operaciji v Maliju, češ da je bila izjemno uspešna, saj da nam je z njo uspelo »zaščititi interese Zahoda«. To

je bilo rečeno kar tako, docela nedolžno. Potemtakem v Maliju ščitimo interese Zahoda ... Očitno torej ne ščitimo v prvi vrsti Malijcev. Sicer pa smo njihovo državo razbili na dvoje. Obramba Zahoda pač terja svoje. Tudi če se načini spreminjajo, je potreba po imperialističnih intervencijah še vedno nujnost spričo ogromnih razsežnosti interesov kapitala, ki so v igri: uran, nafta, diamanti, eksotični les, redke kovine, kakav, banane, zlato, premog, aluminij, zemeljski plin. In še marsikaj drugega.

Po moji oceni postaja vse bolj očitna zamisel, da bi bilo mnogo bolje od nehvaležne naloge vzpostavljanja držav pod skrbništvom metropole ali pa celo pod njeno neposredno vladavino, *te države preprosto uničiti*. Zlahka lahko opazite, kako zelo se takšna možnost ujema z nezaustavljivim razdržavljanjem, ki ga spodbuja globalizirani kapitalizem. Navsezadnje je mogoče na posameznih geografskih območjih, kjer se nahajajo še neizkoriščena naravna bogastva, ustvariti proste cone, kjer bi bilo brezvladje in države sploh ne bi več bilo in se zato sploh ne bi bilo več treba pogajati s to strašno pošastjo, kar država vedno je, pa čeprav je šibka. Na ta način se je mogoče izogniti vselej prisotni nevarnosti, da bi se država odločila za prepustitev posla drugemu podjetniku, ter še številnim drugim poslovnim nevšečnostim. Na območjih, kjer država ne bo imela več nobene prave moči, bo mali podjetniški krog lahko deloval brez večjega nadzora. V takšnem okolju bo nekakšno na pol brezvladje, prava oblast bodo oborožene tolpe, ki bodo pod nadzorom, ali pa jih sploh ne bo mogoče nadzirati, posli pa bodo kljub temu tekli dalje, in to celo bolje kot kdaj koli prej. Ob tem je treba vedeti, da se v nasprotju s prevladujočim prepričanjem podjetja, njihovi predstavniki, generalni zastopniki kapitala lahko odlično pogajajo z oboroženimi tolpami, včasih celo lažje kot pa z državnimi oblastmi. Sploh ni res, da so državno brezvladje in nepredstavljive okrutnosti, ki spadajo zraven, v formalnem nasprotju s strukturo sveta. Prav vsakdo lahko ugotovi, da je že nekaj časa govora o uničenju Islamske države, vendar pa vse do danes še nihče ni proti njej resneje ukrepal, razen Kurdov, ki se nahajajo na kraju samem in imajo na tem območju lastne interese. Vsi si pravijo: »Pa ja ne, da bi poslali tja dol tristo tisoč vojakov? Morda pa bi bilo bolje stvar polagoma umiriti, jo usmeriti k bolj normalni vladavini ...« Konec koncev je Islamska država trgovinska sila, večstransko trgovsko podjetje, ki se dobro spozna na posle! Prodaja nafto, umetnine, veliko bombaža, je namreč pomembna proizvajalka bombaža. Prodaja številne stvari in to na vse konce. Kajti za vsako kupčijo sta potrebna dva. Saj Islamska država vendar ne kupuje sama svojega bombaža.

Za poimenovanje teh novih imperialističnih praks, namreč da je države, namesto da bi jih spodkopali ali jih s čim nadomestili, bolje uničiti, sem predlagal besedo »coniranje«. Hotel sem reči, da bi imperializem, ki je ustvarjal poljubno razmejene psevdo-države, ki pa so kljub temu imele status držav pod skrbništvom metropole, lahko v Afriki, na Srednjem vzhodu in na nekaterih območjih Azije nadomestili z infra-državnimi conami, ki bi bile v resnici brezdržavne cone plenjenja. V teh conah bi bile od časa do časa nedvomno nujne vojaške intervencije, ne bi bilo pa več treba teh kolonialnih držav zares v celoti upravljati, prav tako pa ne bi bilo več treba s pomočjo korupcije vzdrževati cele klike domačih pomagačev, ki izkorišča dodeljene položaje za ropanje bogastva.

Če povzamemo: imamo strukturo sodobnega sveta, ki ji vlada zmagoviti globalizirani kapitalizem. Imamo tudi strateško slabitev držav, ali še bolj rečeno, napredujoče procese kapitalističnega odmiranja držav. In poleg tega imamo še nove imperialistične prakse, ki dopuščajo in v določenih okoliščinah celo spodbujajo razkosavanje ali celo uničevanje držav.

Gornje hipoteze ne gre zanemariti, če se vprašamo o resničnem interesu vojaške intervencije v Libiji. S tem je bila popolnoma uničena država, ustvarjeno je bilo območje brezvladja, nad katerim se vsi, vsaj na videz, pritožujejo, a konec koncev so Američani storili prav isto v Iraku, Francozi pa znova v Maliju in Centralnoafriški republiki. Zdi se mi celo, da je bilo že popolno uničenje Jugoslavije, za kar so bili potrebni močni zahodni posegi, ki so razkosali to državo na skoraj desetero bolehnih in skorumpiranih delcev, prva napoved prakse coniranja. Na številnih kar obsežnih območjih je postalo uničevanje držav že praksa, pri čemer teh uničenih držav ni nadomestilo praktično skoraj nič, razen krhkih sporazumov med manjšinami, religijami in raznimi oboroženimi tolpmami. Sunite smo tako nadomestili s šiiti ali pa poskušali nasprotno, a vse to so v strogem pomenu besede nedržavni posegi. Gre za povsem očitne stvari. A vendar ima vse to za prizadeta prebivalstva uničujoče posledice, ki jih velja na v naslednjem poglavju vzeti pod drobnogled.

20

II/Učinek na prebivalstva

Prvi osupljivi učinek vsega, na kar sem doslej opozoril, je, da gre razvoj v smeri vse večje neenakosti hitreje kot kdajkoli. To včasih povzroča skrbi celo parlamentarni desnici. Da namreč obstajajo tako pošastne neenakosti, katerih učin-

kov na življenje prebivalstva pa spričo oslabiljenosti držav sploh ne zmoremo več nadzorovati.

Na tej točki naletimo na nekatere osnovne številke, ki bi jih morali poznati vsi, vsakdo bi jih moral znati stresti iz rokava, saj so opora tistemu, čemur je treba naravnost reči razredna logika, ki je izjemno stroga in brezprizivna, takšna, da se ob njej celo najbolj formalni demokratični standardi zdijo neumni in neuporabni. Pri določeni stopnji neenakosti nima več nobenega smisla govoriti o demokraciji ali o demokratičnih standardih.

Naj spomnim na te številke:

- 1% svetovnega prebivalstva ima v lasti 46% svetovnega bogastva. 1% : 46%: to je skoraj polovica.
- 10% svetovnega prebivalstva ima v lasti 86% svetovnega bogastva.
- 50% svetovnega prebivalstva nima v lasti ničesar.

Če si iz populacijskega in količinskega vidika to zadevo ogledamo pobliže, vidimo, da obstaja svetovna oligarhija, ki predstavlja skoraj deset odstotkov prebivalstva. Naj znova poudarim, da ima ta oligarhija v rokah šestinosemdeset odstotkov svetovnega bogastva. Teh današnjih deset odstotkov prebivalstva se skoraj ujema z deležem plemstva v Franciji v predrevolucijskem obdobju. Gre za približno enak red velikosti. Današnji svet torej obnavlja in znova oblikuje oligarhične razmere, kakršne je že davno poznal in presegel, a se k njim, v drugačnih oblikah in z drugačnih vidikov, zopet vrača.

Opraviti imamo torej z oligarhijo desetih odstotkov, potem pa je tu še obubožana množica, ki jo predstavlja približno polovica svetovnega prebivalstva, in vanjo spada strahovita večina prebivalcev Afrike in Azije. V seštevku predstavljata obe ti skupini skoraj šestdeset odstotkov. Ostane torej še štirideset odstotkov. Teh štirideset odstotkov prebivalcev pripada srednjemu razredu, ki skupaj razpolaga komajda s štirinajstimi odstotki svetovnega bogastva.

Ta srednji razred je skoncentriran predvsem v tako imenovanih razvitih deželah. Gre torej za družbeni razred, katerega glavnina je na Zahodu, kjer množično podpira tamkajšnje demokratične, torej parlamentarizirane oblasti. Verjetno lahko trdimo, ne da bi nas skrbelo, da smo to družbeno skupino užalili – saj ji vendar pripadamo bolj ali manj vsi, mar ne? –, da si namreč posamezniki v

tej skupini, ki razpolaga z relativno majhnim deležem svetovnega bogastva, zgolj s skromnimi štirinajstimi odstotki, nadvse prizadevajo, da ne bi padli v ogromno množico revnih in bili z njimi izenačeni ter kot takšni razpoznani. Kar je povsem razumljivo.

Zato je ta razred tako dojemljiv za rasizem in ksenofobijo ter poln prezira do obubožanih. Prav to so tista preteča subjektivna prepričanja, lastna tej srednji množici, ki v širšem smislu definirajo Zahod oziroma predstavo, ki jo ima o sebi, saj takšna prepričanja podžigajo občutke lastne superiornosti. Vsi vemo, da je zahodni srednji razred nosilec prepričanja, ki ne trpi ugovora, češ da je edinole Zahod prostor civiliziranih ljudi.

Ko danes vsepovsod po malem beremo, da je treba stopiti v vojno z barbari, je to nesporno rečeno v imenu civiliziranih ljudi, sploh pa, če ti barbari izhajajo iz ogromne množice tistih, ki so odrinjeni na rob in s katerimi se srednji razred noče za nobeno ceno poistovetiti.

Vse to osvetljuje zelo specifičen položaj srednjega razreda, zlasti evropskega, ki je skrajno občutljiv za razlike – konec koncev ga ves čas ogroža realnost kapitalizma – med njim, srednjim razredom, in ogromno, nekoliko oddaljeno in od njega ločeno množico, ki jo tudi v naših državah predstavljajo tisti, ki imajo čisto malo ali sploh ničesar. In prav ta srednji razred, ki ga ves čas ogroža negotovost, nenehno posluša pridige, kako da je treba braniti vrednote: »Branimo naše vrednote!« V resnici braniti naše vrednote pomeni braniti zahodni način življenja srednjega razreda, pomeni torej civilizirano porazdelitev štirinajstih odstotkov svetovnih virov med štirideset odstotkov »povprečnih« ljudi. Pascal Bruckner, ki s privzdignjeno brado, prav tako kot Hollande v vlogi vojskovodje, govori, da ta način življenja sploh ne sme biti predmet debate. »Zahodni način življenja ne sme biti predmet debate«. Takšna je sodba Pascala Brucknerja, zoper katero zanj ni ugovora. Od nikogar. Pascal Bruckner je o tem prepričan in si že oblači uniformo: vojna! Vojna! Takšni sta pač njegova želja in slepa vera.

To je eden od razlogov, zaradi katerih je množični poboj, o katerem nocoj govorimo, tako pomenljiv in travmatičen. Kajti zadal je hud udarec tej Evropi, ki v več pogledih predstavlja mehki trebuh globaliziranega kapitalizma, zadel je namreč naravnost v srce povprečne množice, srednjega razreda, ki ima samega sebe za otoček civilizacije sredi nekega sveta, ki ga obdaja, uokvirja in vse bolj

stiska, pa najsi gre za oligarhijo, ki je tako maloštevilna, da jo je komaj opaziti, ali pa za ogromno množico revnih. Prav zato je srednji razred zastrašujoči pariški dogodek doživel kot krizo civilizacije, torej kot atentat na tisto, kar je že v svojem zgodovinskem in naravnem obstoju zaradi razvojnih premikov, ki jih povzroča globalizirani kapitalizem, ogroženo, česar pa se kljub temu še vedno krčevito oklepa.

Takšen je torej prvi od učinkov strukture globaliziranega kapitalizma na prebivalstvo. Da pa bi razumeli, kar se dogaja, je poleg tega še druga zelo pomembna stvar. Na svetu živi danes nekaj več kot dve milijardi ljudi, za katere lahko rečemo, da ne štejejo nič. Ne le, da pripadajo množici petdesetih odstotkov revnih, kar je nesporno. Ampak še huje: na obrobje jih je odrinil *kapital*, kar pomeni, da z vidika strukturnega razvoja sveta niso nič in zato, če smo dosledni, sploh ne bi smeli obstajati. Ne bi smeli biti tu. Bilo bi bolje, če jih ne bi bilo. A vendar so.

Kaj pomeni, da ne štejejo nič? To pomeni, da niso ne potrošniki ne delovna sila. Kajti če ne pripadate oligarhiji, vam kapital priznava le še dve možnosti obstoja. Po eni strani morate biti zaposleni in tako zaslužiti nekaj malega denarja, nato pa morate ta denar porabiti za nakup proizvodov, ki jih ta isti kapital izdeluje. Vaša identiteta je v očeh prevladujočih gibanj v današnjem svetu dejansko dvojna identiteta, ki jo vzpostavlja denar: identiteta zaposlenega in potrošnika.

Vendar pa sta na svetu dve milijardi odraslih ljudi, ki jim je tako prvo kot drugo nedostopno. Nimajo možnosti, da bi delali, niti niso več šolarji ali upokojenci, zato posledično tudi nimajo dostopa do trga. Z vidika splošnih zakonitosti sveta, torej z vidika vladajoče in samozadovoljne kapitalistične globalizacije, so ti ljudje, kot bi ne obstajali. Sicer pa je že v polnem razmahu propaganda, kako skrajno nevarnega značaja naj bi bil vdor teh ljudi, ki sploh ne obstajajo oziroma vsaj ne bi smeli obstajati, v našo ljubo civilizirano Evropo. Vse, kar zadeva vprašanje migracijskih tokov, vprašanje rodnosti v Afriki, je neposredno povezano z zaskrbljenim spraševanjem: »Moj bog! Bodo ti ljudje začeli množično prihajati k nam, ko pa je utemeljeno predvidevati, da se bo njihovo število še povečalo, pa jih je že zdaj verjetno več kot dve milijardi?« Prišli smo do točke, ko od tega, da ti ljudje ne bi smeli obstajati, do praks, ki bodo poskrbele za njihov neobstoj, manjka le še korak.

A od kod prihaja ta množica ljudi, ki za sodobni svet ne štejejo nič? Da bi to razumeli, zadostuje, če je v nas malo, čisto malo marksista. Kapital oziroma njegovi lastniki vlagajo v vrednost delovne sile – kar pomeni, da v podjetjih, ki jih vodijo, zaposlujejo ljudi – le, če jim to omogoča, da imajo od tega sami dobiček. Temu pravi Marx v svojem žargonu »prilaščanje presežne vrednosti«. Nikoli ni torej gotovo, da bo kapital lahko izkoristil vso delovno silo, ki je na voljo. V preteklosti so že bila obdobja množične brezposelnosti, predvsem v tridesetih letih, po veliki krizi leta 1929. Danes pa se zdi, da je celo onkraj krize, ki se je začela leta 2008, zaposlitvena stiska vse bolj strukturna in ji ni videti konca. Globalizacija je morda privedla do nekakšne kapitalu inherentne nezmožnosti, da bi kapitalizem, ko je dočakal svoj maksimalen razmah, za doseganje dobičkov, ki si jih prilašča, še naprej vlagal v razpoložljivo delovno silo. Morda se bo stanje še poslabšalo. Zdi se namreč, da je sistem dobičkov, ki so edina gonilna sila kapitala, zadel ob oviro, ki jo je povzročila njegova lastna širitev, četudi bi v resnici moral izkoristiti vrednost vse razpoložljive delovne sile in tudi občutno skrajšati povprečni delovni čas, da bi lahko zagotovil delo dvema milijardama ljudi, ki so nekje obtičali in ostali prepuščeni sami sebi.

Tega pa ne more. In zakaj ne? Ker ne more skrajšati delovnega časa. In zakaj ne more skrajšati delovnega časa? No, čisto preprosto, zaradi mehanizmov ustvarjanja profita: vemo namreč, da je precejšnje število delovnih ur namenjeno ustvarjanju presežne vrednosti, in da izpod tega števila dobička ne bi več bilo. Če bi danes hoteli imeti primerno kapitalistično oplajanje delovne sile, lahko ugotovimo, da bi povprečen delovni čas v svetovnem merilu še naprej moral trajati približno štirideset ur. Čeprav sta trenutno dve milijardi ljudi, morda celo še več, brez dela.

24

Lahko pa napravimo izračun v obratni smeri. Lahko bi rekli: ob upoštevanju obstoječih razmer bi razumna svetovna vlada, ki bi skrbela predvsem za javno blaginjo, lahko razmislila o odločitvi – tako kot si je to predstavljal Marx –, da bi se povprečni delovni čas v svetovnem merilu moral zmanjšati na dvajset ur tedensko. Ali pa še na manj. Tako bi se ta ogromna množica ljudi, ki zdaj nimajo dostopa do dela in ne morejo priti do plačane zaposlitve, hitro zmanjšala. Skrajšanje delovnega časa je bilo med osrednjimi reformistično-revolucionarnimi ukrepi, ki jih je predlagal Marx, saj mu je bilo jasno, da mora za osvoboditev dela izpod gospostva kapitala delavstvo nepopustljivo izsiliti skrajšanje delovnega časa, in sicer do tiste točke, ko kapital tega ne bi več prenesel.

A ta čas zmaguje kapital. In ker je zmaga na njegovi strani, ne dopušča več nobenega skrajševanja delovnega časa, niti tako skromnega na petintrideset ur, ki ga je dosegla Martine Aubry, ne. In za tiste, ki se ne morejo umestiti v omenjeni okvir, no, za njih brez vsakršnega pomisleka zatrjuje, da so nič. Prav zato v našem svetu obstaja neznanska množica ljudi, ki ne veljajo prav nič. Da bi razumeli, kar se dogaja, moramo slednje nujno upoštevati.

Naj omenimo tudi, da je geografija vsega tega, torej porazdelitev teh razpoložljivih sil, ki ne štejejo nič, po svetovnem prostoru, v zelo jasni zvezi s coniranjem. Na območjih brezvladja, kjer je država odsotna, in po katerih krožijo oborožene tolpe, se brez večjih težav vsi sprijaznijo s tem, da ostajajo tamkajšnja prebivalstva dobesedno brez vsake institucionalizirane zaščite in da gnijejo v »humanitarnih« taboriščih. Čemu bi pretirano skrbeli zanje, saj vendar niso ne potrošniki ne delovna sila? Preostaja jim torej le tavanje med oboroženimi tolpmami ter kapitalističnimi plenilci vseh barv, da se znajdejo, kot vejo in znajo.

S tem je razloženo, zakaj so celotna območja prepuščena političnemu gangsterstvu fašističnega tipa, kar ne bi bilo mogoče in sploh ne bi moglo biti mogoče, če ne bi bilo na svetu milijard ljudi, ki nič ne štejejo. Če bi bili po zaslugi razumnega delovnega časa vsi vključeni v običajne in skupne oblike družbenosti, razmere, v katerih imamo opraviti z banditizmom in trgovino z ljudmi, sploh ne bi bile mogoče. A kombinacija coniranja, torej uničevanja držav, ki ga izvajajo zahodni plenilci, in fenomena, da obstojijo milijoni ali celo milijarde ljudi, ki niso vredni nič, vodi v nekaj, kar še najlažje poimenujemo kot vladavino gangsterskega tipa, in to na precej velikih območjih, včasih celo na celotnih ozemljih ogromnih držav, kakršna je Kongo.

Za kaj torej gre? Vsakovrstna oborožena in divjaška kapitalistična podjetja okupirajo prazna območja, s katerih je država izginila, rekrutirajo ljudi, ki nimajo ničesar, predvsem otroke in mladostnike, ter se lotijo neprikritega plenjenja na svetovnem trgu. Tako kot Islamska država prodaja cele kolone tovarnjakov z gorivom Turčiji. V takšnih razmerah se pojavijo oborožene fašistične tolpe, odele v barve religije.

Oh! Religija! Islam! Pa ste končno vendarle prišli do tega, bodo rekli naši veliki islamofobni misleci. Seveda, vsak hip bom tam. A naj vam takoj povem, da je bila lahko religija že od nekdaj pretveza, retorična krinka, s katero je manipulirala

fašistična sodruga. Tudi krščanstvo ni bilo izjema. Vzemite samo španski fašizem, tistega Francovega, ki je bil izredno naklonjen množičnim usmrtitvam, in to še dolgo po koncu državljanske vojne: ta fašizem je bil dobesedno zlepljen s katoliško vero. Oborožene Francove tolpe so blagoslavljali škofje, govorilo se je o veliki katoliški Španiji, ki naj bi nadomestila strašno republikansko Španijo. Vendar je šlo v resnici le za vprašanje moči države in za njeno plenjenje, ki so ga izvajali fašisti. Zato, resnici na ljubo, nima velikega smisla valiti krivdo na Islam. V nara-vi oboroženih tolpe je predvsem okupacija opustošenih ozemelj kapitalističnega tipa, da bi na njih vpeljale donosno gangsterstvo, ki se lahko nato odene v te ali one verske barve, da bi ugajalo uporniški mladini. Religije, prav tako kot številne druge ideologije, žal tudi revolucionarne, so se že od nekdaj rade spajale z mafij-skimi praksami. Ne nazadnje je tudi italijanska mafija, tista, ki ji vladajo botri, že od nekdaj razkazovala in še danes razkazuje nadut katolicizem.

Vse to pa odstira subjektivno plat razmer, v katerih se nahajamo danes.

III/Reaktivne subjektivnosti

Zdaj pa bi rad prešel k nekaj značilnim subjektivnostim, ki se pojavljajo v dandanašnjih gospodarskih razmerah. Z »značilno subjektivnostjo« razumem psihične vzorce, osnovne vzorce prepričanj in afektov, ki so produkti sveta, o katerem govorim. To seveda ne bo noben seznam vseh možnih subjektivnosti. Govoril bom le o tistih, za katere menim, da jih poraja ali ustvarja struktura sodobnega sveta.

Mislim, da je teh troje: zahodna subjektivnost, subjektivnost želje po Zahodu, kar seveda ni isto, in subjektivnost, ki bi jo imenoval »nihilistična«. Menim, da so vse te tri subjektivnosti značilne stvaritve sedanjega stanja sveta.

26

Zahodna subjektivnost je subjektivnost tistih, ki si delijo že omenjenih štirinajst odstotkov, ki jim jih je prepustila vladajoča oligarhija. To je subjektivnost srednjega razreda, ki je skoncentrirana predvsem v najrazvitejših državah. Prav v njih se namreč lahko delijo drobtinice. Glede na to, kako ta subjektivnost deluje, bi rekel, da jo določa neko protislovje. Njena osnovna prvina je zelo dobra samopodoba, zahodnjaki so namreč zelo zadovoljni sami s seboj, zelo se cenijo. Temu verjetno botruje nekakšna zgodovinska prevzetnost: še pred kratkim so imeli v lasti ves svet. Če bi tedaj sešteli samo ozemlja, ki so jih z golim nasiljem osvojili

Francozi in Angleži, bi dobili skoraj celoten zemljevid zunajevropskega sveta. Ostanek te neposredne in ogromne imperialne moči je današnja samopodoba zahodnjakov, ki imajo same sebe v nekem smislu še vedno za predstavnike modernega sveta ter za iznajditelje in branilce modernega načina življenja.

A to je le ena plat medalje. Druga plat pa je nenehni strah. Nenehni strah pred čem? Po moji sodbi, če si pomagam z nekoliko grobim materializmom, gre za strah, da bi jim petdeset odstotkov tistih, ki nimajo prav ničesar, spodneslo njihovih štirinajst odstotkov, ki si jih med seboj lahko delijo. Ali so v svetu, takšnem, kakršen je danes, pripadniki srednjega razreda mali privilegiranci, kot bi jim lahko rekli? In večni strah malega privilegiranca je, da bo svoj privilegij izgubil.

Morda ob vseh trenjih sodobnega kapitalizma dejansko ne bo več mogoče ohraniti srednjega razreda tako kot še donedavna. To se zdi precej verjetno. Upoštevajoč vse večjo grabežljivost oligarhije in njene finančno požrešne vojaške posege, v katere se je prisiljena spuščati, če hoče obdržati v svojih rokah območja, ki ji prinašajo dobiček, je povsem možno, da srednji razred ne bo več mogel dobivati svojih zdajšnjih štirinajst odstotkov razpoložljivih virov, temveč, na primer, le še dvanajst. Na plan bo stopila pošast, ki bo grozila z »osiromašenjem srednjega razreda«, kot temu pravimo.

Prav zato imamo ves čas opraviti z značilnim zahodnjaškim dialektičnim razmerjem med oholim samozadovoljstvom in neprestanim strahom. In prav slednje je tisto, kar opredeljuje večščino, ki jo potrebujejo današnje demokratične vlade: večščino preusmerjanja strahu, ki animira njihove ideološke in volilne baze, torej srednji razred, vendar ne proti njim, vladam, temveč proti natanko določenim predstavnikom obubožane množice. Gre za izjemno zahtevno operacijo: srednji razred je treba prepričati, da nevarnosti v resnici obstajajo, da je torej njegov strah utemeljen, vendar pa razlog zanj nikakor ne morejo biti modri vladni ukrepi in demokratično upravljanje države, saj da je edini pravi vzrok za ta strah nevzdržni pritisk ogromne množice obubožanih, predvsem tistih, ki so del te množice znotraj naših družb, to pa so tuji delavci, njihovi otroci, begunci, prebivalci mračnih predmestij, fanatični muslimani. Vsi naštetí so grešni kozli, ki so jih naši gospodarji in njihovi pisuni prepustili na milost in nemilost stráhu srednjega razreda. Med nas se torej že plazi neke vrste podpihnjena državljanska vojna, katere zastrašujoče posledice postajajo vse bolj vidne. Takšna so subjektivna nihanja tistih, ki v nekem smislu predstavljajo samo srž Zahoda.

Zdaj pa namenimo pozornost še tistim, ki ne pripadajo ne oligarhiji ne srednjemu razredu. Torej tistim, ki niso ne potrošniki ne zaposleni s plačami, in ki se zato nahajajo zunaj svetovnega trga. Vedeti je treba, da so neprestano soočeni z vsemi zunanjimi znamenji lagodja in arogance omenjenih dveh skupin. K temu precej prispevajo tudi množični mediji, ki na vsakem koraku spremljajo svetovni razmah kapitalizma ter iz njegove ekspanzije ustvarjajo neprekinjen spektakel. Tako imamo opraviti z dvema med seboj tesno povezanimi fenomenoma. Za povrh pa so vsi svetovni mediji skoncentrirani v velikanskih multinacionalkah, kakršni sta na primer Apple, Google in še druge.

Posledica takšnega spektakularnega spremljanja in poročanja pa ni le ta, da zahodni, prevladujoči način življenja sploh ne more biti vprašljiv, kot pravi naš vrli Bruckner, temveč tudi ta, da se kot takšen kaže vsemu svetu. In zato imajo obubožani, kjer koli že so, ves čas pred očmi ta spektakel blagostanja in arogance tistih drugih. To pa se dogaja v odsotnosti – upam, da le začasni – vsakršne celostne ideološke ali politične rešitve, ki bi težila k zoperstavljanju kapitalistični hegemoniji in nato tudi njenemu odpravljanju. Vsi ti obubožani torej vidijo, da nekje vendarle obstaja neko jedro blagostanja, arogance, težnje po civiliziranosti in modernosti, vendar nimajo nobenih sredstev, da bi se temu dejansko uprli ne z mišljenjem ne z dejanji, tako kot si z njimi ne delijo realnosti. Rezultat vsega tega je bridka zagrenjenost, klasična mešanica zavisti in upornosti.

Od tod izhajata tudi obe preostali značilni subjektivnosti. Najprej tista, ki ji pravim želja po Zahodu: želja, da bi tudi sami imeli in z drugimi delili tisto, kar se povsod slavi in hvali kot zahodno blagostanje. Gre torej za prizadevanja prilagoditi se obnašanju in potrošnji srednjega razreda, a brez za to potrebnih sredstev. To pa potem botruje pojavom, kakršen je migracijski tok, kajti preprosta oblika želje po Zahodu je enostavno želja zapustiti opustošena območja in postati del tako opevanega zahodnega sveta, saj je tam vendar tako lepo, saj so tam vsi tako zadovoljni in se kar kopajo v modernem in čudovitem blagostanju. Kdor že ne more zares tja, se lahko prepusti lokalnim odtujitvam, se pravi težnjam k posnemanju, resda z ubornimi sredstvi, oblik in načinov zahodnega načina življenja, tako kot tiste afriške ženske, ki si obupno prizadevajo, da bi si pobelile kožo ali zravnale lase. O tej želji po Zahodu, ki je v svetu danes tako vsepričujoča in ki ima občutne in vselej katastrofalne posledice, bi lahko govorili zelo dolgo.

Pri zadnji, nihilistični subjektivnosti, pa gre za željo po maščevanju in uničevanju, kar je že na prvi pogled hrbtna stran želje po odhodu in odtujenem posne-manju. Povsem razumljivo je, da se ta strastna želja po maščevanju in uničevanju pogosto izraža in udejanja v reaktivnih mitologijah in tradicionalizmih, ki jih ta subjektivnost povečuje in se zaklinja, da jih bo z orožjem branila pred zahodnim načinom življenja, pred željo po Zahodu.

To je nihilizem tistega, čigar življenje ne šteje nič. Zdi se, kot da ta nihilizem raste iz nasprotovanja želji po Zahodu, a tak vtis nastaja le zato, ker se ta želja po Zahodu njihova prikrita prikazen. Če nihilist ne bi aktiviral svojega gona smrti, če ne bi pustil proste poti svoji nasilnosti, ki je lahko tudi ubijalska, bi v resnici tudi sam podlegel želji po Zahodu, ki je v njem že prisotna, česar se zelo dobro zaveda.

Jasno bi moralo biti, da ti dve značilni subjektivnosti – subjektivnost želje po Zahodu in nihilistična subjektivnost maščevanja in uničevanja – tvorita dvojec, s pozitivno in negativno različico, katerega jedro je fascinacija, ki izhaja iz zahodne dominacije.

Vse to pa poteka v širšem okviru odsotnosti vsakršnega projekta, ki bi spodbu-jal kolektivno vstajo ter zarisoval vizijo neke drugačne strukture sveta. Tako da dejansko vse tri značilne subjektivnosti pripadajo strukturi sveta, kakršno sem opisal. Izhajajoč iz njihove pripadnosti temu svetu pa bom zdaj opisal tisto, kar sam imenujem sodobni fašizem.

IV/ Sodobni fašizem

Menim, da lahko v splošnem imenujemo »fašizem« tisto ljudsko subjektivnost, ki jo poraja in podžiga kapitalizem, bodisi zato, ker je sam v hudi sistemski krizi – kakršno poznamo iz tridesetih let prejšnjega stoletja – bodisi, in to je morda še globlji vzrok, zaradi vplivov strukturnih omejitev kapitalizma, ki so prišle na dan z njegovo globalizacijo. Naj znova poudarimo, da globalizacija hkrati pomeni ekspanzijo in razkritje lastne nezmožnosti angažiranja celotne delovne sile, ki je na voljo.

Fašizem je reaktivna subjektivnost. Je znotraj-kapitalistična, saj ne ponuja no-bene alternative obstoječi strukturi sveta, na svetovnem trgu pa se umesti tako,

da kapitalizmu očita, češ da se zaradi stanja, v kakršnem je, ni sposoben držati lastnih obljub. S tem ko sprejme fašizem, postane posameznik, ki ga je želja po Zahodu razočarala, sovražnik Zahoda, saj v resničnosti njegova želja po Zahodu ni zadovoljena. Tak fašizem spodbuja v njem nagnjenost k nihilistični in destruktivni agresivnosti, saj se poraja iz intimnega in zanikovalnega zatrtja njegove želje po Zahodu. V precejšnji meri je fašizem potlačena želja po Zahodu, ki jo nadomesti nihilistična in smrtonosna reakcija, njegova tarča pa je natanko tisto, kar je bil prej možni objekt omenjene želje. Nahajamo se torej znotraj klasične psihoanalitične sheme.

Glede na njegovo obliko lahko ta sodobni fašizem opredelimo kot gon smrti, izražen v jeziku poistovetenja. Religija je povsem združljiva s takšno držo: za španski fašizem v času državljanske vojne je bila ta religija katolicizem, na bližnjem vzhodu, predvsem na območjih, kjer je imperialistično coniranje uničilo celotne države, je danes to islam. A religija je zgolj preobleka in nikakor ni bistvo zadeve, je oblika subjektivizacije, kar pa ni resnična vsebina stvari. Dejanska vsebina, ki ji drobci verske bajke dajejo zgolj zunanjo podobo, v resnici izhaja iz vseprisotne želje po Zahodu, ki se pojavlja bodisi v pritrjevalni in jasno izraženi ali pa v potlačeni in smrtonosni obliki.

V praksi delujejo ti fašizmi vselej po zakonitostih tolpe in gangsterskega kriminala, začeni s zavzetjem in zaščito območij, v katerih si prilastijo monopol nad vsem, enako kot preprodajalec drog v svojem kotičku blokoveškega naselja. Da se lahko obdržijo, so jim potrebni spektakli skrajne krutosti, plenilski podvigi, pa tudi, kadar gre za razne mafije, nenehna izmenjava robe na svetovnem trgu. Tako kot nihilistična želja ni nič drugega kot hrbtina stran želje po Zahodu, so tudi razdržavljena območja, na katerih je nihilistična subjektivnost v razcvetu, nepogrešljivo prisotna na svetovnem trgu in s tem v realnosti Zahoda. Povedal sem vam že, da je Islamska država trgovsko podjetje, ki prodaja nafto, umetnine, bombaž, orožje, skratka kup stvari. In njeni plačanci so pri njej zaposleni s stalnimi dohodki in nekaj dodatnimi privilegiji, ki jim jih prinašata plenjenje in obravnava ujetnikov in ujetnic kot sužnjeve.

30

Ta oblika fašizacije je torej inherentna strukturi globaliziranega kapitalizma, obenem pa je na neki način tudi njegova subjektivna perversija. Vsi sicer vedo, da se podjetja, ugledni zahodni poslovneži, pa tudi vlada Savdske Arabije nenehno pogajajo z oboroženimi tolpami z območja Srednjega vzhoda, te pa sebi

kar najbolje izpogajajo, kar jim je v interesu. Nazadnje lahko še rečemo, da je tamkajšnji fašizem, ki ima vojaški ustroj in je organiziran po fleksibilnem vzoru mafijskih združb, za povrh pa je še versko obarvan, pri čemer ima religija zgolj formalno mesto, le druga plat zatrte želje po Zahodu.

Ob vsem tem se sprašujem, s čim ta fašistična subjektivnost privablja mlade in kaj jim ponuja. Konec koncev so tako januarski kot tudi novembrski ubijalci mladi moški med dvajsetim in tridesetim letom starosti, ki povečini izhajajo iz druge ali tretje generacije potomcev delavskih priseljencev. Tem mladim ljudem se zdi, da nimajo nikakršne perspektive, da zanje v tej družbi enostavno ni pravega mesta. Celo tisti vsaj nekoliko izobraženi, ki so dokončali srednjo šolo, vidijo stvari povsem enako: tukaj ni mesta zanje, vsaj ne takšnega, kot bi si ga želeli. Kot slabo plačani zaposleni in kot potrošniki se počutijo odrinjene na rob družbe, oropani vsakršne prihodnosti. Fašizacija (kar jezik propagande povsem neumestno imenuje »radikalizacija«, čeprav gre za čisto navadno in preprosto regresijo) te mlade priteguje z mešanico samožrtvovalnega in zločinskega »junaštva« in »zahodnjaške« zadovoljenosti. Po eni strani bo takšen mladenič postal podoben mafijcu, na kar bo ponosen, in sposoben bo zločinskih samožrtvovalnih dejanj: pobijal bo zahodnjake, premagoval morilce iz drugih tolp, počel neizmerne okrutnosti, zavzemal ozemlja itd. V zameno za to bo lahko okusil »dobro življenje« ter najrazličnejša druga zadovoljstva. Islamska država plačuje svoje pribočnike kar izdatno, daje jim precej več, kot bi sicer lahko zaslužili na območjih, kjer živijo. Imajo torej nekaj denarja, imajo ženske, avtomobile ipd. Gre torej za mešanico smrtonosnih junaških opravil in tipično zahodnjaškega podkupovanja z razkošjem. To pa je preizkušena mešanica, ki je bila, delujoč iz ozadja, že od nekdanj ena izmed značilnosti fašističnih tolp.

Religija je lahko identitetna mešanica vsega omenjenega, saj je prikladen referenčni okvir s protizahodnim nabojem. A konec koncev lahko vidimo, da je poreklo teh mladih ljudi drugotnega pomena, sploh če imamo v mislih njihovo duhovno, religiozno poreklo ipd. Kar zares šteje, je njihova izbira, ki jo pogotuje njihova frustracija. Omenjena mešanica podkupovanja in zločinskega ter samožrtvovalnega »junaštva« jih zasvoji, a ne zaradi njihovega islamističnega prepričanja, temveč zaradi subjektivnosti, ki jim je lastna. Poleg tega je pri njih moč opaziti, da islamizacija v večini primerov ni izhodiščna, temveč je zaključna faza v tem procesu. Lahko bi torej rekli, da je fašizacija tista, ki islamizira, in ne islam tisti, ki fascinira.

V/ Kdo so morilci?

Kdo so v takšnih razmerah novembrski morilci in kaj poreči o njihovih dejanjih? Recimo, da so bili morilci mladi fašisti, kot sem jih pravkar opisal. Brez zadržkov jih lahko primerjam z nekaterimi mladimi pripadniki fašistične milice v Franciji med drugo svetovno vojno. V njihovih tolpah, ki so kolaborirale z Nemci, je bilo udarno vodilo prav tako »Viva la muerte!«, kar je pomenilo, da so lahko počeli kar koli, bili so oboroženi, lahko so pobijali ljudi, jih mučili. Javno so razglašali svojo okrutnost. In tudi njim je bila namenjena cela vrsta drobnih ugodnosti, od udobnega življenja, popivanja po lokalih, do lepih avtomobilov, denarja, deklet ... Tudi tedaj je šlo za mešanico teh istih sestavin. In v nekem smislu so bili tudi razlogi za njihovo početje enaki. Kdo so bili pripadniki te milice? To so bili Francozi, vendar Francozi, ki so netili državljansko vojno in bili so proti temeljnim nacionalnim interesom, saj so sodelovali z nacističnim okupatorjem. A po svoje so bili razdvojeni. Prav tako kot njihov imam, general Pétain, so se ob vsaki priložnosti sklicevali na Francijo, na francosko zastavo: »Francija! Francija!« Četudi so ob tem ves čas, nemalokrat tudi v izjemno umazanih okoliščinah, delovali proti najosnovnejšim nacionalnim interesom, med katerimi je na prvem mestu upor proti tujemu okupatorju lastne države. Oboje skupaj in eno ob drugem pa kar kliče po notranjem razcepu te fašistične subjektivnosti. Današnji morilci pa so v nekem smislu tipični produkt zatrte želje po Zahodu, so ljudje, ki jih nasekuje potlačena želja, še več, želja, ki jih konstituira. Zdi se jim, da jih nosi ta proti-zahodnjaški zanos, v resnici pa so le eden od nihilističnih simptomov slepe praznote globaliziranega kapitalizma, njegove nesposobnosti in nepravilnosti, da bi vključil vse ljudi v svet, kakršnega je ustvaril.

32

Njihovo dejanje – nerazsoden množični pomor – ni atentat. Atentate na nemške okupatorje in njihove pétainovske pribočnike so organizirali pripadniki francoskega odporniškega gibanja, nemara še boljši primer atentata pa so bile priprave slavnih ruskih populistov na uboj carja. In če si pobliže ogledamo zaporedje dogodkov ob poboju 13. novembra, nam je brž jasno, da ni šlo ne za organizirano ne za vojaško zadevo, temveč za dejanje, ki je sicer krvoločno, a vendarle strahopetno. Takšno pa je zato, ker so se ti mladi fašisti odločili, da njihova življenja niso vredna nič. To je poslednja motivacija za tako dejanje. Njihovo življenje ni v njihovih lastnih očeh nič vredno. In ker njihova lastna življenja niso vredna nič, tudi življenja drugih niso vredna nič. V osnovi gre za čisto pravi nihilizem. Zapraviti življenje za neko »junaško dejanje«, ki ni le

zločinsko, ampak tudi smešno in prisiljeno. Mislim, da je temu treba reči grozovit »množični pomor«, katerega žrtvam se pridruži tudi morilec sam, kar je prav tako strašno. Gre za nekakšno samomorilno obliko zločina, ki je gon smrti prignala do njegovih skrajnosti. Ničesar več ni, ne žrtev ne morilcev.

Povsem nesporno je, da je bilo to surovo fašistično in kriminalno dejanje. A vendar, je mar primerno govoriti o »barbarih«, kar je postalo že uradno poimenovanje teh ljudi? »Barbar« je že od nekdaj nasprotje »civiliziranega človeka«. »Vojna proti barbarom« je vojna civiliziranih ljudi proti barbarom. Vendar pa ni nobenega razloga za popuščanje tovrstni zahodni aroganci, ki želi predstavljati civilizacijo kot nasprotje nekega okrutnega zločinskega dejanja. Ob tej priložnosti velja vsekakor spomniti, da se zahodnjaški pomori dogajajo vsakodnevno, in da jih je večina izjemno krvavih.

Samo trije takšni primeri:

Zahodnjaki imajo dandanes možnost, da z droni, pa tudi s skupinami specialcev v posegih, ki jih v Franciji označuje izraz »homo« (iz francoske besede homicide, slo. umor), pobijajo ljudi na tajni ukaz voditeljev držav. Z droni je ubijanje postalo mnogo bolj preprosto, saj ubijalcu sploh ni več treba ven iz pisarne. Niti Obama niti Hollande se ne odrekata tem sredstvom, naj so udobna ali manj udobna. Ko že govorimo o dronih, obstajajo tudi statistike: za enega mrtvega, ki je tarča napada, pride v povprečju vsaj devet kolateralnih žrtev, med katerimi so lahko tudi otroci iz soseščine. Da bi ubili deset nasprotnikov, je treba zraven ubiti še osemdeset oseb, ki niso krive ničesar. Takšni so droni. Če torej pomnožimo z droni izvedene uboje, ki jih je ves čas svojega mandata odredil umirjeni in odločni Obama, lahko zelo hitro pridemo do stotin in stotin oseb, ki so bile pomorjene za nič. Če je za nas pobijanje ljudi kar tako barbarsko, se moramo zavedati, da so ravnanja Zahoda ves čas zelo barbarska. S to razliko, da gre v prvem primeru barbarstva, ki so ga zagrešili barbari, za načrten in samomorilen množični pomor, v primeru, ko zagrešijo barbarstvo civilizirani ljudje, pa gre za tehnološki, prikrit in zadovoljstvo zbujujoč množični pomor.

Drugi primer. Delež zahodnih žrtev v odkritih spopadih, na primer v Iraku ali v Palestini, je približno v razmerju ene proti dvajsetim. Zahod je prišel že tako daleč, da je zanj cilj nič mrtvih na njegovi strani in vsi mrtvi na nasprotnikovi, kar je zelo posebna vojna praksa. A tega vendarle še ni čisto v celoti dosegel. Je

pa že zelo blizu temu: če preštejemo mrtve v iraških, afganistanskih, palestinskih in drugih vojaških spopadih, pride približno en mrtev na Zahodni strani in dvajset mrtvih na nasprotnikovi. Tega neverjetnega nesorazmerja ljudje kajpak ne spregledajo, in za tiste, ki sami živijo v takšnih razmerah in iz dneva v dan gledajo, kako te stvari potekajo, je največji barbar prav zahodnjak.

Tretji primer. Vzemimo primer Gaze, pri čemer puščamo ob strani njegove politične razsežnosti. Dva tisoč mrtvih na palestinski strani, med njimi skoraj štiristo petdeset otrok. Je to civilizirano? Kajti tu so na delu letala, ki ubijajo, zažigajo ljudi in jih trgajo na koščke, ne pa posuroveli mladci, ki najprej postrelijo cel kup ljudi, nato pa še sebe.

Morilci so mladi fašisti, ki spominjajo na pripadnike Pétainove milice, njihovi motivi pa so izprijeni, smrtonosni in za povrh še brez prave vsebine. A vendar ni nobenega pravega razloga za domišljanje, da v primerjavi z njimi zahodne vojske predstavljajo civilizacijo. To bi bilo nekaj povsem nedopustnega. Vojna je vojna, vselej je bolj ali manj umazano pobijanje, in tudi mi sami smo v kolonialnih vojnah in še mnogo pozneje mučili, ubijali in deportirali prav toliko in še več ljudi. In to bomo počeli še naprej, v velikem obsegu, če je zares prišel, kot to razglašajo naše vlade, čas dokončnega obračuna s »terorizmom«.

VI/ Odziv države: »Francija« in »Vojna«

Zdi se mi, da je ena temeljnih nalog države kot države, kakršna je Francija, ustrahovanje srednjega razreda. In to je, čeprav se zdi presenetljivo, predvsem naloga levice. Ko gre za ustrahovanje srednjega razreda, se leвица vselej odlično izkaže. Naj vas spomnim, da je v času moje mladosti, med alžirsko vojno, leвица z Guyem Molletom, ki je tedaj vodila francosko vlado, dobila »posebna pooblastila« – podobno kot danes s skoraj popolnim navideznim soglasjem razglašča »izredne razmere« –, ki so ji omogočila, da se je lahko spustila v totalno vojno. Zdaj se torej znova potrjuje, da lahko z govoričenjem o »vojni«, torej o stvari – namreč vojni –, ki sploh ni več del vsakdana omenjenega družbenega razreda, ljudi ustrahuje le kak beden socialist, ki hoče ustvarjati videz odločnosti. A takšno ustrahovanje srednjega razreda pod geslom vojne je očitno prazna izmišljotina. Pravzaprav prevara, saj v tej deželi nihče ni pripravljen, da bi šel v vojno. Beseda »vojna« tu ni na mestu. Januarja se je vlada sklicevala na laično družbo, zdaj se skuša opreti na stari nacionalizem, na Francijo in na trobojnico,

v navezavi na slogan: »To je vojna«, ki je še vselej deloval. A danes ta naveza očitno nima več nobenega pravega smisla. Poleg tega menim, da njen učinek ne bo dolgotrajen.

Zato bi rad nekaj malega povedal o obeh besedah, Franciji in vojni.

Začnimo s Francijo. Današnja Francija je označevalec brez določljive afirmativne vsebine. Kaj je pravzaprav danes »Francija«? Je akter drugega ranga v obstoječi svetovni strukturi, ki sem jo opisal. Vzklikamo sicer »naše vrednote!«, a kaj le so francoske vrednote? Na to imam svoj pogled. To, zaradi česar je bila Francija dolgo nekaj posebnega – kajti če res obstajajo francoske vrednote, se moramo vprašati, v čem so posebne –, je njena revolucionarna tradicija. Sprva, torej po revoluciji leta 1789, je bila ta tradicija republikanska. Nato socialistična, anarhosindikalistična, komunistična in na koncu levičarska, vse to v letih od 1789 do, denimo, 1976.

A tega je konec. Konec. Francija danes ni več spodoben zgled države, ki bi se lahko ponašala z revolucionarno tradicijo. Trenutno je zanjo morda značilnejši nenavaden zbir intelektualcev, ki zagovarjajo identiteto. Izkazala se je tudi z nečim, česar niso storili nikjer drugje: z odkrito diskriminatornimi zakoni, ki prizadevajo del revnih, ki jih je sama ustvarila. Zakoni o prepovedi nošnje naglavne rute, zelo mi je žal, a vse to so zakoni, ki povzročajo stigmatizacijo in segregacijo, in to koga? Revnih kajpada, revnih skupin prebivalstva, ki imajo svojo religijo, kot so jo nekdanj imeli Bretonci, ki so veljali za strogo katoliške. Zakaj jih je le treba diabolizirati, če pa je za njihovo revščino kriv prav francoski kapitalizem? Zakaj? Prav ta kapitalizem je namreč uničil francoski industrijski kompleks. Zakaj je prišlo k nam tako veliko število ljudi iz držav tretjega sveta? Ker smo jih tja hodili iskat sami! Kar spomnimo se obdobja med petdesetimi in osemdesetimi leti prejšnjega stoletja, ko smo v Maroko pošiljali letala, da so od tam vozila delovno silo, ki smo jo tedaj potrebovali za delo v tovarniški verigi. Ti ljudje so s seboj pripeljali tudi svoje družine, in tako je zrasla druga generacija mladih ljudi, ki bi morali prav tako postati delavci, kvalificirani delavci ali tehniki ... A uničili smo proizvodne strukture, tovarn skorajda ni več, proizvodnja se pospešeno seli v druge države. In ti mladi zato nimajo nikakršne prihodnosti. Vse to temelji na prevari, na odvratni goljufiji. Uvozili smo jih brez vsakršnega jamstva, zdaj pa bi jih radi izvozili ... A vendar to ne gre, s »človeškimi viri« se vendarle ne ravna na tak način ... Zato prav zares menim,

da danes »Francija« v nekem smislu pomalem pomeni vse zgoraj našteto, kar pa zanjo ni kakšna posebna odlika, zaradi katere bi bila zanimiva in opazna. Zelo lahko je razumeti, kaj hočejo tisti, ki jih skrbi identiteta Francije. V skrajni fazi hočejo, kot je pri tovrstnih identitetnih zadregah običajno, da bi preganjali druge. Navsezadnje namreč identiteta vedno pomeni prav to, če seveda nima univerzalnega pomena, kakršnega je imela revolucionarna tradicija. Identiteta, ki nima univerzalnega pomena, je opredeljena le s pregonom vsega, kar ni ona sama. Le na ta način lahko dobi občutek, da je živa. Kaj pa za Francijo sploh naredijo ljudje, ki ves čas ponavljajo »Francija, Francija«? No, razen tega da se na vse pretege pritožujejo nad Arabci? Prepričan sem, da s tem ne delajo Franciji nikakršne usluge. To Francozom niti najmanj ni v čast. Ob tem bi bilo le nekaj manj od treh odstotkov teh hrabrih »Francozov« pripravljenih umreti za domovino (o tem obstaja raziskava).

Kar pa se tiče vojne, je jasno eno: vojne niso napovedali »barbari«, saj je bila francoska država tista, ki se je pustila povleči za sabo velikim podjetjem in občasno Američanom ter se pogosto vmešala v umazane imperialistične posle, začela sodelovati pri coniranju, uničevanju držav, s čimer je soustvarila razmere, ki jih skušam na tem mestu razgrniti in razčleniti. Te razmere pa vključujejo tudi subjektivno genezo mladih fašistov na območjih, kjer je zaradi opustošenj zamrlo vsakršno družbeno življenje, pri čemer je v mnogočem odločilno dejstvo, da velik del svetovnega prebivalstva ne šteje nič.

VII/ Pogoji za vnovično vrnitev politike emancipacije, ki bi izstopila iz sheme sodobnega sveta

36

Zdaj prehajam k vprašanju, ki me bo pripeljalo do zaključka: kako naj v obstoječih okoliščinah poskušamo oblikovati drugačno mišljenje? Kako se iztrgati iz primeža teh okoliščin? Oziroma: kako se izmakniti propagandi, ki spremlja vsako vojno napoved, pa četudi gre za namišljeno ali potvorjeno vojno. Obstaja dolga tradicija vojnih napovedi, nacionalističnih širokoustenj, torej docela izmišljenih propagandnih ofenziv. Samo pogledajte literaturo o »Švabih« iz leta 1914. Pošasti! Morilci! Po pravici pa bi bilo treba reči, da se Nemci leta 1914 skorajda niso razlikovali od Francozov.

A kako se tega lotiti? Mislim, da bi bilo za začetek treba v glavah in v praksi nadomestiti prostor, ki se imenuje »Francija«, pa tudi fantomske Francoze, z

mednarodnim prostorom. Potreben je namreč nov način mednarodnega, rekel bi celo transnacionalno usmerjenega razmišljanja, ki bi se lahko kosalo s kapitalistično globalizacijo. Kajti kapitalisti že davno niso več Francozi in so zato v prednosti. Povsod, v Šanghaju, San Franciscu, Maroku, Kongu, Sao Paulu se počutijo doma ...

Bomo torej mi, neznatni Francozi, ki pripadamo srednjemu razredu, ostali udobno zviti v klobčič v tej njihovi Franciji? To bi bil hud zaostanek. In lahko bi postal še hujši, če ga bomo povečevali še s tem, da ne bomo sposobni sprejeti k nam in medse ljudi, ki so že tu, a jih zavračamo s smešnimi izgovori, češ da so muslimani, da prihajajo globoko iz Afrike, ali pa, kar je še huje, da imajo takšna in ne drugačna oblačila in pričeške, ali da jedo na poseben način pripravljeno meso. Skratka, če bomo tudi mi sami imeli te ljudi, ki v očeh kapitala ne štejejo nič, za ničvredne ali celo za sovražnike. Če ne bomo sposobni, da bi se s temi ljudmi pogovarjali in skupaj z njimi složno delovali, da bi lahko iz obstoječih razmer naredili preboj in odprli pot novi politiki, da bi torej skupaj z njimi našli prodorno in ustvarjalno rešitev za ta Zahod, ki že tone v temo.

Prav tako strašno pa se je sprijazniti s tem, da je bil revolucionarni poraz tako hud, da si ta hip problemov sploh ne znamo predstavljati globalno, medtem ko je to našim neposrednim nasprotnikom uspelo že davno. To pa jim je uspelo prav na škodo vsega tistega, kar so bili nekoč zaščitni mehanizmi države. Zdaj smo torej na vrsti mi, da zberemo moči in se vsaj delno nehamo ukvarjati samo z državo, saj je država v vsakem primeru takšna, kakršna pač je. Nehajmo hoditi na volitve! Ne nasedajmo več lažnim in praznim izjavam naših vlad! Umakni mo se drugam, v kraje, kjer prebiva sicer pogosto nerazločna, a še vedno živa prava volja ljudstva. Kajti država bo prišla na vrsto šele tedaj, ko »Francija« ne bo več pomenila veliko. In tedaj se bo država obrnila na nas, kot to počne zdaj. Ampak mi dobro vemo, da je država za zdaj v vseh pogledih le agent nove globalizirane sekvence kapitala.

Nedvomno obstaja protislovje med frustracijami, ki vodijo v fašizem in zločine na eni strani, in svetovnim razvojem kapitalizma, ki uživa množično podporo srednjega razreda, na drugi. To je ubijalsko protislovje, kot zlahka vsi vidimo. A to je hkrati tudi subjektivno notranje protislovje samega kapitalizma. Ne gre za protislovje med dobrim in zlim. Niti za protislovje med vrednotami civilizacije in barbarstvom. To je nekakšen notranji obrat, ki povzroča, da se Zahodu nazaj

vrača precejšen del njegove nemoči. Njegove nemoči, da bi ustvaril subjektivni prostor, kjer bi ga lahko naseljevala vsa mladina tega sveta.

A to ne opravičuje ničesar, ne opravičuje prav nobenega zločina. Fašizem je strahota, in to v vsakršni obliki. Povsem jasno pa nam mora biti, da sami nikdar ne moremo in ne smemo postati agenti omenjenega protislovja, protislovja med morilskim nihilizmom fašistov ter uničujočo in votlo imperialistično širitvijo globaliziranega kapitalizma. Nikakor ne moremo in ne smemo dopustiti, da bi nas pri sprejemanju katere koli od naših ključnih odločitev zaznamovalo to protislovje.

Danes nosimo posledice tega, da v svetovnem merilu ni prav nobene politike, ki bi bila osvobojena utesnjujočih okvirov kapitalizma. Odsotnost takšne politike po vsem svetu je razlog za pojav in razmah fašistične mladine. Mladim fašistom ne gre pripisovati krivde, da nimamo nobene emancipatorne politike, ki bi bila sposobna oblikovati lastno vizijo in definirati lastne prakse. Saj je prav odsotnost takšne politike omogočila nastanek fašizma, banditizma in verskih blodenj.

To me spomni na Racinovo tragedijo Fedra, na besede, ki jih Fedra izreče v trenutku, ko bi morala priznati svojo ljubezen, ki pa se njej sami zdi zločinska: Moja nesreča prihaja od daleč.¹ Tudi mi bi lahko rekli, da vzrok za našo bolečino sega dlje od priseljencev, od islama, od razdejanega Bližnjega vzhoda ali od oplenjene Afrike ... Naša bolečina izhaja iz zgodovinskega neuspeha komunizma. Torej v resnici sega že kar daleč v preteklost.

»Komunizem« zame ni drugega kot ime, zgodovinsko ime za strateško mišljenje, ki ni bilo ujeto v hegemonistično kapitalistično strukturo. Njegov usodni neuspeh je bil najverjetneje zapečaten že sredi sedemdesetih let prejšnjega stoletja. Zato se periodizacija, ki jo na tem mestu predlagamo, začne v osemdesetih letih prejšnjega stoletja, ko smo v obliki neke nove energije kapitalizma že lahko zaznali zapoznele učinke omenjenega neuspeha.

In kje smo danes? Obstajajo nekatere lokalne izkušnje, obstajajo neka prepričanja, ne pravim, da ni ničesar. Obstaja pa cela vrsta stvari, ki jih mora preprijiti novi način mišljenja. Imamo tudi zelo jasno predstavo o razpoložljivih

¹ Prevod Jože Udovič, Cankarjeva založba v Ljubljani, 1972 (op. p.).

silah. Imamo nomadski proletariat, ki prihaja z najbolj opustošenih območij. Ta nomadski proletariat je že zdaj močno internacionaliziran, najdemo ga povsod po svetu. Številni delavci v Koreji so pretežno iz Nepala, ali pa so prišli iz Bangladeša, tako kot ogromna množica delavcev prihaja sem k nam iz Maroka ali Malija ... Imamo torej ta ogromni nomadski proletariat, ki tvori potencialno avantgardo velikanskih množic ljudi, katerih životarjenja v svetu, kakršen je danes, prav nihče ne upošteva.

Vseeno pa obstajajo tudi intelektualci, ljudje iz srednjega razreda, tudi zahodnega, ki so dovzetni za to novo mišljenje in ga razširjajo, ali pa to vsaj poskušajo početi. Nadaljnji korak pa je, da se z nomadskim proletariatom povežejo, ga obišejo, se z njim posvetujejo in pogovarjajo. Novo mišljenje se v politiki lahko rodi le iz nepričakovanih in malo verjetnih zavezništov. Na skupnih poteh in enakopravnih srečanjih.

Poleg tega so tu še mladi ... Mladi, ki se znajdejo na robu sveta, kamor so jih prignali že prej omenjeni razlogi, sprašujejo, kaj jim pravzaprav ta svet sploh ponuja. In morda se ne želijo ugnezditi v nobeni od treh subjektivnosti, ki sem jih poimenoval tipične. Morda si ne želijo peti slave Zahodu: morda si ne želijo, da bi se vdajali želji po tej slavi in z njo povezali svoje usode; in morda si tudi ne želijo bivati v morilskem nihilizmu. Če ne bodo dobili nobene drugačne strategije ponudbe, bodo ostali dezorientirani. Kapitalizem je stroj za dezorientacijo subjektov, če se že takoj ne vdajo in ne pristanejo na življenje znotraj izpraznjene binoma potrošnik/mezdni delavec.

In če bo prišla takšna ponudba, če bo novo mišljenje res oplajajoče, bo sodobni fašizem onemogočen. Ne bodo ga onemogočile umazane vojne, ki jih napoveduje država in ki nam ne obetajo ničesar dobrega. Pojavila se bo zmožnost resorpcije, izničenja naraščajoče fašizacije, saj bo na voljo nekaj novega. Ustvarili bomo še četrto obliko značilne subjektivnosti, ki bo preseгла dominacijo globaliziranega kapitalizma, a se ne bo nikdar prepustila nihilizmu, morilski preobrazbi želje po Zahodu. To je najbolj bistveno. Da bi to dosegli, je treba sklepati posebna zavezništva, treba je razmišljati na drugi ravni. Intelektualci bi se morali organsko povezati z mladimi iz različnih okolij na podlagi izkušenj in praks, najprej lokalnih, nato pa tudi širših in splošnejših. Na točki, kjer se zaenkrat nahajamo, je vprašanje nižje ali višje ravni drugotnega pomena. Vse-

kakor pa bi morali tako mladi, ne glede na njihov izvor, kot tudi intelektualci napraviti kakšno gesto, premik, korak naproti nomadskemu proletariatu.

Stvari so nujne, strateško nujne, in se tičejo vseh. Gre za delo, ki je delo za vse. Predvsem je delo mišljenja, a tudi drugačno delo, pot, ko gremo sami pogledat tistega drugega, o katerem smo že marsikaj slišali, da bi na lastne oči videli, kdo je ta človek v resnici, da bi se seznanili z njegovim razmišljanjem, njegovimi idejami, spoznali njegov pogled na svet, in da bi se skupaj z njim lahko vpisali v strateško vizijo usode človeštva, ki bi poskušala spremeniti smer sprejete zgodovine človeštva in jo iztrgati iz te mračne nesreče, v kateri se trenutno utaplja.

Sam sem neomajen optimist, mar ne, saj verjamem, da se bo vse to tudi zgodilo. Vendar se že mudi. Zelo mudi ...

Prevedla Janina Kos